

людиною та рослиною полягає, кажуть, у тім, що людині вільно пересуватись. Але чи вільно людині користуватись цією властивістю? Хіба не прикуті ми до міст, сіл, посад? Задовольняти мріями? Не можу. Життя терпиме тільки тоді, коли можеш змінити місце його. Якщо ти завтра не можеш кудись поїхати – ти раб [2, с. 176]. Де-не-де творчість Підмогильного насичена психологічно-філософськими роздумами: *Людина біжить не тому, що лякається, а лякається тому, що біжить* [2, с. 80]; *Найгірша помилка – уважати неминуче за доцільне* [2, с. 145]. Так, не завжди те, чого ми не можемо уникнути, є для нас необхідним.

Отже, художнє бачення світу майстра слова – Підмогильного Валер'яна Петровича – є надзвичайно багатогранним, цікавим, незвичайним. Письменник майстерно відобразив світогляд у прозових творах, не полишаючи найважливіші аспекти життя кожної людини.

Література

1. Галета О. Досвід кохання і критика чистого розуму: Валер'ян Підмогильний: тексти та конфлікт інтерпретацій / Упоряд. О. Галета. – К.: Факт, 2003. – 432 с.
2. Підмогильний В. П. Місто / В. П. Підмогильний. – Харків: Фоліо, 2014. – 240 с.
3. Підмогильний В. П. Невеличка драма: Роман, повісті / В. П. Підмогильний. – Дніпропетровськ: Промінь, 1990. – 326 с.
4. Підмогильний В. П. Третя революція: Оповідання, повісті, роман / В. П. Підмогильний. – К.: Український письменник, 2012. – 619 с.

Остренок М.Б., Хомич Т.Л.

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ НОВОЯРИЛОВИЦЬКОЇ ДІАЛЕКТНОЇ МІКРОСИСТЕМИ

У пропонованій розвідці розглянуто питання впливу білоруської говірки на мовлення жителів с. Нові Яриловичі, проаналізовано новояриловицьку говірку.

Мета дослідження – зафіксувати, систематизувати й окреслити особливості говіркового мовлення с. Нові Яриловичі. Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати такі **завдання**: дослідити особливості перехідної говірки села Нові Яриловичі; виявити фонетичні, граматичні та лексичні особливості діалектного мовлення місцевих жителів.

Актуальність пропонованого діалектологічного дослідження зумовлена необхідністю фіксації діалектного матеріалу с. Нові Яриловичі з перспективою введення його до наукового обігу.

Об'єктом статті обрано перехідну білорусько-українську говірку на території села Нові Яриловичі, а саме її фонетичні, граматичні й лексичні особливості.

Предмет дослідження – діалектні особливості с. Нові Яриловичі.

Основними **методами** дослідження діалектного матеріалу є: описовий – який спричинений необхідністю вивчення закономірностей живої, народної мови, виявлення діалектних явищ української мови на всьому терені її поширення; дослідження особливостей говірки, яка відрізняється від літературної норми; лінгвістичної географії – застосований для визначення територіального поширення місцевих діалектів; спостереження – характеризується теоретичними й практичними особливостями поліських говірок; бесіди – призначений для запису діалектного мовлення.

Діалектні тексти відіграють важливу у роль в історії української мови, вони – збережене мовлення діалектоносіїв, із яким кожен може ознайомитися й проаналізувати в будь-який час.

На фонетичному рівні новояриловицька говірка демонструє такі риси: «акання»: [пашлá], [хад'ла]; дифтонги [іє], [іе]: [діѐд]; кореляція глухості; чергування [іє],[іе] з е; протетичні приголосні – в, г, й – [ворати]; наявна зміна звуків [ф]>х, кв, хв, п, в, м – [хвартух]; фонема [л] у системі середньополіських говірок північноукраїнського наріччя реалізується в альвеолярному [л']: [к'о'ли]; рефлeksi к'і, х'і; найпоєднованіше чергуються [о], [е] з [і]; реалізація | е | в наголошеній і ненаголошеній позиціях; явище афери; зміна звуків [ф]>х, кв, хв, п, в, м: [хвартух],[канхветк'і], [хв'ртка].

Граматичний рівень мовлення жителів села Нові Яриловичі реалізує такі особливості: у новояриловицьких говорах зберігається давнє закінчення –е в іменниках середнього роду в називному відмінку однини, наприклад, [ко́лос':é]; побутують іменники жіночого роду в усіх відмінках множини: хата, хати, хатами, хатах; поширене явище наявності або ненаявності протетичного [в] у займенниках, наприклад: вон – йон; вказівний займенник «той» функціонує в мовленні жителів села Нові Яриловичі у формі [теї]; вимова числівника «один» варіюється від [адин] та [о'дин] до [јједній]; форми інфінітива на -ти з'являються зрідка в новояриловицьких говірках. Говір Нових Яриловичів характеризується, насамперед, наявністю інфінітивного суфікса -т': [х'одит']; новояриловицькі діалекти мають членні нестягнені форми на -аја, наприклад, [молодаја], [крутаја], [стараја]. На рівні суто синтаксичному для новояриловицької говірки характерні відмінності в рівнозначних прийменникових конструкціях (ід'от на дрoва), конструкції давального відмінка з прийменником (к 'хат'і), поширення діалектних сполучників да, дак, підрядні додаткові речення в поліських діалектах найчастіше поєднуються з головними за допомогою сполучників шчо (шо), шчо́б (шoб): [вона просиш', шчо́б бат'ко хату јім даў].

Щодо лексичних діалектних особливостей, то в новояриловицьких говірках є чимало широко вживаних характерних слів: бульба [бул'ба] – картопля; блинец [блин'ец] – випечений млинець; бадилля [баділ':а] – бур'ян. Діалекти репрезентують також надзвичайну деталізацію назв спеціальних галузей господарства, промислів.

Ознайомившись із живим діалектним мовленням, проаналізовано його фонетичні, морфологічні, синтаксичні та лексичні особливості. Досліджувані діалекти дають можливість отримати відомості про назви предметів побуту, значення слів, поняття, за якими стоять вікові традиції ведення господарства, особливості обрядів, звичаї.

Дослідивши особливості перехідної говірки, можна сказати, що новояриловицька діалектна мікросистема досить схожа з білоруською, оскільки, раніше село Нові Яриловичі входило до білоруської території.

Література

1. Безпалько О. П. Нариси з історичного синтаксису української мови / О. П. Безпалько. – Київ: Радянська школа, 1960. – 236 с.
2. Поліська макросистема діалектних мікросистем Української мови // Хрестоматія з методичними рекомендаціями для практичних занять з української діалектології, етнолінгвістики, етнографії та фольклору / В. М. Бережняк, В. М. Пашенко. – Ніжин: вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2012. – 63 с.
3. Ганцов В. Характеристика поліських дифтонгів та шляхи їх фонетичного розвитку / В. Ганцов // Записки історико-філологічного відділу УАН кн. 2 – 3. – Київ: Друкарня Української академії наук, 1923. – 226 с.
4. Жилко Ф. Т. Про виникнення діалектних груп української мови / Ф. Т. Жилко // Діалектологічний бюлетень. – 1999. – Вип. 9. – С. 3 – 14.
5. Куриленко В. М. Полісся: діалектна ареалогія та стратиграфія / В. М. Куриленко. – Глухів: Навч. посібник, 2004. – 443 с.
6. Німчук В. В. Походження української мови / В. В. Німчук. – Київ, 2005. – 469 с.
7. Шевелєв Ю. В. Історична фонологія української мови / Ю. В. Шевелєв. – Харків: «АКТА», 1979. – 336 с.